

«ԵՐԵՎԱՆ ԼԵՈՅԻ ԱՆՎԱՆ Հ. 65 ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՑ» ՊՈԱԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ  
ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ  
ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Առարկա – ՆԶՊ և ԱԿ

Մասնակից – Պետրոսյան Գուրգեն

Ղեկավար – փոխգնդապետ Ա. Իսահակյան

Թեմա – Արտադասարանական խմբակների կազմակերպումը ՆԶՊ  
առարկայի շրջանակներում

Երևան 2022թ.

# ԲՈՒՍՆԱԿՈՒՑՈՒՆ

ՆԵՐԱՇՈՒԹՅՈՒՆ .....	3
§ Արտադասարանական խմբակների կազմակերպումը ՆԶՊ առարկայի շրջանակներում .....	4
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ .....	13
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ .....	15

## ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի կարևորությունը՝ արտադասարանական գործունեությունը հիանալի հնարավորություններ է ընձեռում դպրոցականների ճանաչողական հետաքրքրության և ստեղծագործական կարողությունների զարգացման, նրանց անկախության և նախաձեռնողականության համար: Յուրաքանչյուր աշակերտ, կրթության նման ձևերի շնորհիվ, կարող է փորձել, բացահայտել և իրացնել իր տաղանդների գոնե մի մասը: Զինդեկի խնդիրն է ստեղծագործական մթնոլորտ ստեղծել և պահպանել աշխատանքում: Արտադասարանական խմբակների կազմակերպումը: Շատ արդյունավետ է դպրոցներում արտադասարանական «Պատանի հետախույզ», «Պատանի լեռնագնաց» և այլ խմբակների ձևավորումն համար, որոնք հնարավորություն են տալիս ապահովել ինտենսիվ ուսուցում և կարգապահություն:

Նախագծում կարևորվել է նաև միջառարկայական կապերի զարգացումը, ուսուցողական նյութերի պարզեցումը, արդիական ու կարևոր թեմաներ ներմուծելն ու ոչ պրոֆիլայիններից ձերբազատվելը, ինչպես նաև ավելի արդյունավետ մեթոդական մոտեցումների, տեղեկատվական նոր տեխնոլոգիաների կիրառումը:

«Արտադպրոցական աշխատանք» տերմինը ամենից հաճախ վերաբերում է այն ուսումնական աշխատանքին, որն իրականացնում են զինդեկը կամ առարկայական ուսուցիչները դասերից հետո իրենց դպրոցի աշակերտների հետ: Գոյություն ունի նաև «արտադպրոցական աշխատանք» հասկացությունը, որը վերաբերում է արտադպրոցական հատուկ հաստատությունների կողմից իրականացվող կրթական աշխատանքներին:

## **§ Արտադասարանական խմբակների կազմակերպումը ՆԶՊ առարկայի շրջանակներում**

Արտադպրոցական ուսումնական աշխատանքն ակտիվորեն նպաստում է ուսումնական գործընթացի շարունակականության ապահովմանը: Այս պահին արտադասարանային աշխատանքի մի քանի ամենաընդհանուր սկզբունքներ կան: Դրանցից մեկը կամավորությունն է այս դասերի ձևերի և ուղղության ընտրության հարցում: Շատ կարևոր է, որ ցանկացած տեսակի գործունեություն, որում ներգրավված է աշակերտը, պետք է ունենա սոցիալական ուղղվածություն: Աշխատանքը, որով զբաղվում է աշակերտը, պետք է անհրաժեշտ և օգտակար լինի կա՛մ հասարակությանը, կա՛մ իր հասակակիցներին, կա՛մ ծնողներին և այլն: Շատ կարևոր է ապավինել աշակերտների նախաձեռնությանը և նախաձեռնությանը, հատկապես այն դպրոցում, որտեղ զինդեկները փորձում են, աշակերտներին օգնելու համար, գրեթե ամբողջ աշխատանքն ինձ վրա եմ վերցնում: Ցանկալի է, որ աշակերտները ներգրավվեն ակտիվ, այդ թվում՝ որոնման աշխատանքներում՝ կապված անհրաժեշտ նյութերի, արտադպրոցական գործունեության համար դրանք ձեռք բերելու աղբյուրների որոնման հետ: Ցանկալի է, որ արտադասարանական գործունեության մեջ լինեն ռոմանտիկայի ու խաղի տարրեր, որպեսզի դրանք ուղեկցվեն գունեղությամբ ու հուզականությամբ: Կարևոր կետերից է արտադպրոցական աշխատանքների հստակ կազմակերպումը: Հարկ է նշել, որ նման աշխատանքի կարևոր սկզբունքը բոլոր աշակերտներին ընդգրկելու սկզբունքն է, որպեսզի արտադասարանական աշխատանքների մասնակիցները լինեն ոչ միայն դասարանի ղեկավարներն ու ակտիվիստները, այլև մնացած աշակերտները: Կարևոր է, որ յուրաքանչյուր երեխա կարողանա դրսևորվել դասարանից դուրս[1]:

Արտադպրոցական գործունեության մի քանի հիմնական տեսակներ կան՝

1) դասախոսություններ տարբեր թեմաներով. Սրանք կարող են լինել գիտության, տեխնիկայի, գրականության, արվեստի հարցեր, դասախոսություններ «ինտիմ» թեմաներով. թեմատիկ երեկոներ, որոնք հիմնականում ուսուցողական են և նվիրված որևէ հատուկ թեմայի: Օրինակ՝ երեկո՝ նվիրված Մ.Բ. Ցվետանայի սիրային տեքստերին, կամ երեկո՝ նվիրված Ռեմբրանդտի ստեղծագործությանը.

2) բանավեճեր, որոշ թեմաների շուրջ հարց ու պատասխանի երեկոներ, ավելի հաճախ՝ սոցիալական կամ բարոյական թեմաներով: Նման երեկոների կարող են հրավիրվել նաև այլ դպրոցների աշակերտներ;

3) մրցույթների, ստուգատեսների, օլիմպիադաների, մրցաշարերի, փառատոների և այլնի անցկացումը: Օրինակ, առարկայական օլիմպիադաները գիտելիքի նկատմամբ հետաքրքրությունը զարգացնելու շատ կարևոր միջոց են (դրա համար որոշակի խթան է մրցակցության ոգին): Նման միջոցառումներին նախապատրաստվելը միշտ ստեղծագործական գործընթաց է, որին աշակերտները պետք է ակտիվորեն մասնակցեն.

4) ցուցահանդեսների կազմակերպում. Դրանք կարող են լինել ձեռագործ աշխատանքների ցուցահանդեսներ կամ թեմատիկ ցուցահանդեսային տաղավարներ («Նոր ինտերնետ հնարավորություններ», «Ուսումնասիրել արտասահմանում»), կամ ցուցահանդեսային հաշվետվություններ ճամփորդությունների և էքսկուրսիաների վերաբերյալ և այլն;

5) էքսկուրսիան արտադասարանական ուսումնական աշխատանքի տեսակներից է. Դրանք կարող են լինել էքսկուրսիաներ, օրինակ՝ ճամփորդություն թանգարան, ցանկացած ձեռնարկություն, թատրոն, գրադարան և այլն: Էքսկուրսիաները ոչ միայն կրթական, այլև կրթական արժեք ունեն: Հաճախ դրանք վարում են առարկայական զինդեկները՝ կապված դասընթացի հաջորդ թեմաների և բաժինների ուսումնասիրության հետ:

Արտադասարանական աշխատանքները երկար ժամանակ գրավել են ժամանակակից զինդեկների և գիտնականների ուշադրությունը: Արտադպրոցական գործունեության սկզբնավորումը սկսվում է 18-րդ դարից, երբ ազնվական զիշերօթիկ դպրոցներում և ուսումնական հաստատություններում դասերից հետո ընթերցվում էին աշակերտների շարադրություններն ու թարգմանությունները: «Արտադպրոցական աշխատանք»-ը որպես մանկավարժական տերմին առաջացել է 19-րդ դարում դասավանդող Վ.Շերեմետևսկու աշխատություններում: Առաջին անգամ տերմինը հանդիպում է ուսուցչի աշխատության մեջ, որը կոչվում է «Հարցեր ընտանեկան ընթերցանության մասին»[2]:

Ուսումնական գործընթացի տրամաբանությունը լեցուն է մեկուսացման և միապաղաղության վտանգով, քանի որ դպրոցում ամեն քայլափոխի շեշտվում է՝ սեփական ուժերով հաջողության հասնել, ոչ մեկի վրա հույս չդնել և մտավոր աշխատանքի արդյունքները գնահատվում են անհատապես: Որպեսզի դպրոցական կյանքը տոգորվի կոլեկտիվիզմի ոգով, այն չպետք է սահմանափակվի դասերով: Վ.Ա. Սուխոմլինսկին

20-րդ դարում՝ Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո, երիտասարդ խորհրդային պետությունը սկսում է զգալի ուշադրություն դարձնել կրթական համակարգին և դրա բաղադրիչներին: Հաստատ հայտնի է, որ 20-րդ դարի 20-30-ական թվականներին արտադասարանական աշխատանքի ձևերը հարստացել են տարատեսակ էքսկուրսիաներով, գիտաժողովներով, վեճերով, գրական դատարաններով, խաղերով և այլն: և այլն: 20-րդ դարի 60-70-ական թվականներին արտադպրոցական աշխատանքը վերջապես հաստատապես հաստատվեց դպրոցի պրակտիկայում: Ժամանակակից մանկավարժական գիտության մեջ կան «արտադպրոցական աշխատանք» տերմինի մի շարք ընդհանուր մեկնաբանություններ: Հիմնական մոտեցումը սահմանումն է, որն արտացոլված է Ի.Ա.Կայրովի խմբագրած մանկավարժական բառարանում:

Արտադասարանական միջոցառումներն աշակերտների հետ կազմակերպում և նպատակային պարապմունքներ են վարում դպրոցի կողմից՝ սովորողների գիտելիքների, հմտությունների, անհատական կարողությունների զարգացման հմտությունների ընդլայնման և խորացման, ինչպես նաև նրանց ողջամիտ հանգիստը կազմակերպելու նպատակով:

Դպրոցում արտադասարանական աշխատանքը ունի հետևյալ նպատակը. բարձրացնել որոշակի դպրոցական առարկայի իմացության մակարդակը՝ աշակերտներին ներգրավելով ստեղծագործական գործունեության կամ դպրոցական ժամերից դուրս ինքնակատարելագործման: Պետք է նշել թեմայի շուրջ արտադասարանական աշխատանքի նպատակի ձևակերպման մոտեցումների բազմազանությունը, որոնք տրվել են հետևյալ հեղինակների կողմից. Ա.Բ. Նիկիշով, Ի.Յա. Լանին, Ա.Վ. Ուսով և այլն: Ելնելով նրանց մոտեցումներից՝ արտադասարանական աշխատանքի ընդհանուր նպատակը առարկայի վերաբերյալ

գիտելիքների ընդլայնումն ու խորացումն է: Կարելի է նշել նաև, որ արտադասարանական աշխատանքը շատ կարևոր նպատակ է դնում՝ սովորողի ստեղծագործական անհատականության ձևավորումն ու զարգացումը[3]:

Ժամանակակից դաշնային պետական կրթական չափորոշիչը ուսուցչի համար տեղ է թողնում արտադասարանական գործողություններ կազմակերպելու համար: Մանկավարժության մեջ ճանաչված արտադասարանական աշխատանքի ձևերը շատ բազմազան են, ինչը օգնում է ուսուցչին ընտրել հենց այն մեկը, որը կհետաքրքրի իրեն և այն դասարանին, որտեղ նա ցանկանում է այն իրականացնել: Դպրոցական պայմաններում արտադասարանական գործունեության ձևերն ուղղակիորեն կախված են մի շարք գործոններից, այդ թվում՝ արտադասարանական գործունեության մասնակիցների թիվը, արտադասարանական գործունեության նպատակը, արտադասարանական գործունեության ակնկալվող տևողությունը:

Ընդհանրապես արտադասարանական աշխատանքի ձևերը սովորաբար բաժանվում են՝

- անհատական
- խմբային
- զանգվածային:

Առանձին ուշադրություն պետք է դարձնել այն հանգամանքին, որ մանկավարժական մի շարք աշխատություններում արտադասարանական աշխատանքի խմբակային և զանգվածային ձևերը կոչվում են «արտադպրոցական աշխատանքի միավորող ձևեր»: Միավորող ձևերը ներառում են երեխաների և երիտասարդների հետաքրքրությունների ակումբներ, դպրոցական թանգարաններ, գրադարաններ, կինոստուդիաներ, կինոթատրոններ և ակումբներ զվարճալի և հնարամիտների համար: Առանձին-առանձին պետք է նշել, որ ակումբները արտադասարանական աշխատանքի արդյունավետ ձև են այնպիսի առարկաներից, ինչպիսիք են օտար լեզուներ, գրականություն, պատմություն: Դա կարելի է հիմնավորել նրանով, որ նրանք համախմբում են տարբեր տարիքի և տարբեր հետաքրքրությունների աշակերտների, ստեղծում են շփման լայն տարածություն, գործում են ինքնակառավարման հիման վրա և դառնում են արտադասարանական գործունեության կենտրոններ դպրոցներում:

Արտադասարանական միջոցառումների անցկացման և կազմակերպման մեթոդները հիմնված են կրթության ընդհանուր ընդունված մեթոդների վրա, որոնք ներառում են՝ գիտակցության ձևավորման մեթոդներ՝ զրույց, պատմություն, քննարկում, բանավեճ, ընդունելության մեթոդ, գործունեության կազմակերպման և վարքագծային փորձի ձևավորման մեթոդը՝ վարժություն, վարժեցում, հանձնարարություն, պահանջ, կրթական իրավիճակների ստեղծում. վարքագծի ձևավորման մեթոդներ՝ մրցումներ, խաղ, խրախուսում, պատիժ; վերահսկման, ինքնատիրապետման և ինքնագնահատման մեթոդներ՝ դիտարկում, հարցման մեթոդներ, թեստավորում, կատարողականի արդյունքների վերլուծություն: Դպրոցական միջավայրում արտադասարանական աշխատանքի հիմնարար մեթոդները կարելի է վստահորեն անվանել հետևյալը.

- Նախագծի մեթոդ
- Խաղի մեթոդ
- Մխալների վրա աշխատելու մեթոդ
- Դասախոսության մեթոդ
- Անհատական խորհրդատվության մեթոդ:

Անհրաժեշտ է արտադասարանական աշխատանքի ժամանակակից մեթոդների կիրառում: Ցանկացած դպրոցական առարկայի շրջանակներում արտադասարանային աշխատանքների ձևավորման համար[4]:

Երիտասարդության ռազմահայրենասիրական դաստիարակության բաղկացուցիչ մասն է զանգվածային պաշտպանական և սպորտային աշխատանքների իրականացումը: Այս աշխատանքը ներառում է պետական և հասարակական կազմակերպությունների միջոցառումների համակարգ երիտասարդների շրջանում բարոյական, քաղաքական և մարտական բարձր որակներ զարգացնելու, մեր պետության պաշտպանության համար անհրաժեշտ ռազմական գիտելիքներին և հմտություններին տիրապետելու համար:

Լավ կազմակերպված պաշտպանական-զանգվածային արտադպրոցական աշխատանքը նպաստում է ոչ միայն դասարանում ձեռք բերված գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների համախմբմանը և գործնականում կիրառելուն,



այլն աշակերտների մոտ բարոյական, քաղաքական և մարտական բարձր որակների ձևավորմանը:

Զինդեկը անմիջականորեն պատասխանատու է ՆՁՊ-ի բաժիններում այդ աշխատանքների կազմակերպման և իրականացման համար: Նա պետք է լինի իսկական դաստիարակ, աշակերտների դաստիարակ, վայելի դասախոսական կազմի և երեխաների հեղինակությունը: Միայն դրանից հետո է նրան հաջողվում կապ հաստատել վերապատրաստվողների հետ:

Շաբաթական պլանի հիման վրա ՆՁՊ-ի զինդեկ-կազմակերպիչը յուրաքանչյուր դասի համար կազմում է պլան: Այն արտացոլում է թեման, կրթական և կրթական նպատակները, բացահայտում է կրթական խնդիրները, ուսումնական ժամանակի բաշխումը, նախնական զինվորական պատրաստության ուսումնասիրված հարցերի կապը հանրակրթական առարկաների, նյութատեխնիկական աջակցության և դասերի (դասերի) ընթացքի հետ, ինչպես նաև սահմանում է ուսումնասիրված հարցերի բովանդակությունը կարճ կամ ավելի ամբողջական (կախված անձնական պատրաստվածությունից): Ուսումնական հաստատության ուսումնական աշխատանքի գլխավոր տարեկան պլանում «Նախնական զինվորական պատրաստություն և ռազմահայրենասիրական դաստիարակություն» բաժնում:

ՆՁՊ զինդեկ-կազմակերպիչը արտադասարանական և արտադպրոցական աշխատանքների կազմակերպիչի հետ, (տնօրեն՝ ուսումնական աշխատանքների գծով տեղակալ) ինչպես նաև ֆիզկուլտուրայի զինդեկի հետ միասին նախատեսում է արտադասարանական և արտադասարանական աշխատանքների համար նախատեսված միջոցառումներ: Նրանք որոշում են ռազմական շրջանակների քանակն ու բնութագիրը, նախատեսում են ցուցադրել ռազմաուսումնական, ռազմահայրենասիրական և վավերագրական ֆիլմեր, այցելել թանգարաններ, կատարել էքսկուրսիաներ ռազմական փառքի վայրեր և այլ միջոցառումներ:

Մեր աշխատությունում բովանդակությունն արտացոլված է ռազմահայրենասիրական դաստիարակության և զանգվածային պաշտպանության աշխատանքների համապարփակ պլանում, որը մշակվում է արտադպրոցական և արտադասարանական ուսումնական աշխատանքների կազմակերպիչ կողմից,

քննարկվում է մանկավարժական խորհրդում և հաստատվում տնօրենի կողմից: ուսումնական հաստատության:

Կրթության մեթոդներով հասկացվում է աշակերտների վրա մանկավարժական ազդեցության մեթոդների և տեխնիկայի մի շարք՝ նրանց գիտակցությունն ու վարքը ձևավորելու նպատակով:

Ըստ էության, ռազմահայրենասիրական դաստիարակության մեթոդները դպրոցում կիրառվող կրթության ընդհանուր մեթոդներ են՝ հաշվի առնելով արտադպրոցական, արտադասարանական աշխատանքի առարկայի առանձնահատկությունները՝ աշակերտներին Հայաստանի Հանրապետության զինված ուժերում ծառայության նախապատրաստելու համար:

Մեթոդների կիրառումը չի կարող ձևակերպվել: Գլխավորն այն է, որ ՆԶՊ-ի յուրաքանչյուր զինդեկ-կազմակերպիչ պետք է խորապես հասկանա և համոզվի կրթության ակտիվ մեթոդների անհրաժեշտության մեջ: Ուսումնական գործընթացի միասնությունը կանխորոշում է դրանում ոչ միայն կրթության մեթոդների, այլև դասավանդման մեթոդների կարևոր դերը: Ուսուցման մեթոդներն իրականացնում են և՛ ուսուցման, և՛ զարգացնող, և՛ դաստիարակչական գործառույթներ:

Օգտակար է աշակերտներին բազմիցս հանձնարարել սկզբում պարզ, իսկ հետո ավելի բարդ առաջադրանքներ. մշակել կարճ զեկույցներ, ելույթներ ռազմական թեմայով, պատրաստել տեսողական նյութեր դասերի համար, կազմակերպել և անցկացնել արտադասարանական գործողություններ (խմբակային պարապմունքներ, մրցույթներ, ակնարկներ, ուսուցում):

Ուսումնասիրությունն ապացուցում է, որ առաջացած բացը լցված է ռազմահայրենասիրական դաստիարակության, արտադպրոցական և արտադպրոցական մարզական միջոցառումներով: Դպրոցներում ներդրվում է ռազմահայրենասիրական աշխատանքների գծով փոխտնօրենի պաշտոնը: Այս պահին գրեթե յուրաքանչյուր դպրոց ունի թանգարան կամ ռազմական փառքի անկյուն: Ամենուր անցկացվում է «ՈՄԱ» ռազմամարզական խաղեր: Շարունակվում է փոխգործակցություն զորավարժարանների հետ համատեղ միջոցառումներ կազմակերպելու ուղղությամբ:

Արտադասարանական գործընթացներում պատերազմից հետո Հայաստանում առավել կիրառելի է «ՈՄԱ» ռազմահայրենասիրական կազմակերպության կողմից կատարվող գորավարժանքը: Որոնք ունեն վեհ նպատակ, երեխաները զբաղված են օգտակար գործով, դրանում ներգրավում են այլ դպրոցականների, սովորում են օգնել իրենց և իրենց ընկերներին, ծանոթանալ փրկարարների աշխատանքին, առանց որոնց արտակարգ իրավիճակներում օգնության սպասելու տեղ չէր լինի:

Առաջին հերթին ՈՄԱ ռազմահայրենասիրական կազմակերպությունը , որը համալիրում լուծում է ռազմահայրենասիրական կրթական համակարգի գրեթե բոլոր բաղադրիչների խնդիրները: ՈՄԱ ռազմահայրենասիրական կազմակերպության խաղերը իրականացվում է արտադասարանական պայմաններում, հարմար վայրերում նաև արտադպրոցական պայմաններում: Խաղերի գործնական նշանակությունը հստակ երևում է «ԴՊԸՆՅ – ԲԱՆԱԿ» արձագանքից: Փորձը ցույց տվեց աշակերտների ռազմահայրենասիրական և ֆիզիկական դաստիարակության այս ձևի հանրաճանաչությունն ու կարևորությունը: Դրականորեն ազդում է դասարանի թիմի կազմակերպչական հզորացման վրա, նպաստում է երեխաների սոցիալական գործունեության զարգացմանը, ձևավորում է ապագա մարտիկի, հայրենիքի պաշտպանի համար անհրաժեշտ որակները: Այստեղ նաև ստեղծվում է ծնողների ներգրավվածությունը ծնողը կարող է հեռվից տեսնել իր երեխայի պատրաստումներին և զինդեկի ու ծնողի միահամուռ ուժերով ստեղծում են առավել ուժեղ, հայրենասեր ու արժանի քաղաքացի երկրի համար:

ՈՄԱ-ն ուժեղ են, համարձակ, ճարպիկ, հմուտ և երեխաների մեջ բացահայտում են.

- բարոյական և ֆիզիկական պատրաստվածություն;
- սա զինվորական ծառայության ներածություն է.
- ձեռք է բերվում կյանքը, առողջությունը (սեփական և այլոց) փրկելու ունակություն.
- անվտանգ ապրելակերպի և անհատականության անվտանգ տեսակի խթանում.
- արտակարգ իրավիճակների հաղթահարման օպտիմալ լուծումների որոնում.

- մեծահասակների հետ հավասար հիմունքներով համակարգային հաղորդակցությունը փոխհատուցում է միջև հաղորդակցության բացակայությունը սերունդներ;

- հավատ ինքդ քեզ, ընկերոջ հանդեպ, հավատ ամենամեծի, ամենաուժեղի, ամենասիրելի, ամենաշատի հանդեպ հայրենի թիմ, որը կոչվում է Հայաստան[5]:

## ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Կատարված հետազոտությունների և ուսումնասիրությունների արդյունքում եկանք հետևյալ եզրահանգումներին:

- Արտադասարանական աշխատանքները երկար ժամանակ գրավել են ժամանակակից զինղեկների և գիտնականների ուշադրությունը: Արտադպրոցական գործունեության սկզբնավորումը սկսվում է 18-րդ դարից, երբ ազնվական գիշերօթիկ դպրոցներում և ուսումնական հաստատություններում դասերից հետո ընթերցվում էին աշակերտների շարադրություններն ու թարգմանությունները: «Արտադպրոցական աշխատանք»-ը որպես մանկավարժական տերմին առաջացել է 19-րդ դարում դասավանդող Վ.Շերեմետևսկու աշխատություններում: Առաջին անգամ տերմինը հանդիպում է ուսուցչի աշխատության մեջ, որը կոչվում է «Հարցեր ընտանեկան ընթերցանության մասին»:
- Լավ կազմակերպված պաշտպանական-զանգվածային արտադպրոցական աշխատանքը նպաստում է ոչ միայն դասարանում ձեռք բերված գիտելիքների, հմտությունների և կարողությունների համախմբմանը և գործնականում կիրառելուն, այլև աշակերտների մոտ բարոյական, քաղաքական և մարտական բարձր որակների ձևավորմանը:
- ՆԶՊ զինղեկ-կազմակերպիչը արտադասարանական և արտադպրոցական աշխատանքների կազմակերպչի հետ, (տնօրեն՝ ուսումնական աշխատանքների գծով տեղակալ) ինչպես նաև ֆիզկուլտուրայի զինղեկի հետ միասին նախատեսում է արտադասարանական և արտադասարանական աշխատանքների համար նախատեսված միջոցառումներ: Նրանք որոշում են ռազմական շրջանակների քանակն ու բնութագիրը, նախատեսում են ցուցադրել ռազմաուսումնական, ռազմահայրենասիրական և վավերագրական ֆիլմեր, այցելել թանգարաններ, կատարել էքսկուրսիաներ ռազմական փառքի վայրեր և այլ միջոցառումներ:

- Արտադասարանական գործընթացներում պատերազմից հետո Հայաստանում առավել կիրառելի է «ՈՄԱ» ռազմահայրենասիրական կազմակերպության կողմից կատարվող գորավարժանքը: Որոնք ունեն վեհ նպատակ, երեխաները զբաղված են օգտակար գործով, դրանում ներգրավում են այլ դպրոցականների, սովորում են օգնել իրենց և իրենց ընկերներին, ծանոթանալ փրկարարների աշխատանքին, առանց որոնց արտակարգ իրավիճակներում օգնության սպասելու տեղ չէր լինի:
- Առաջին հերթին ՈՄԱ ռազմահայրենասիրական կազմակերպությունը , որը համալիրում լուծում է ռազմահայրենասիրական կրթական համակարգի գրեթե բոլոր բաղադրիչների խնդիրները: ՈՄԱ ռազմահայրենասիրական կազմակերպության խաղերը իրականացվում է արտադասարանական պայմաններում, հարմար վայրերում նաև արտադպրոցական պայմաններում:

## ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Հանրային քննարկման և ներկայացվել ՆԶՊ առարկայի չափորոշիչը 08 Փետրվար 2021, էլեկտրոնային աղբյուր <https://escs.am/am/news/7884>
2. П. М. Брысин СССР - Учебно-материальная база начальной военной подготовки в школе 1989 года, 191с.
3. Васнев, В. А. Основы подготовки к военной службе: метод, материалы и документы / В. А. Васнев, С. А. Чиненный ; под ред. В. А. Васнева. — М. : Просвещение, 2003. — 190 с.
4. Волокитин, А. А. Основы безопасности жизнедеятельности: Военно-профессиональная ориентация учащихся 10—11 классов / А. А. Волокитин и др. ; под ред. А. А. Волокитина. — М. : Дрофа, 2003. — 256 с.
5. Гаязов, А. С. Формирование гражданина: теория, практика, проблемы / А. С. Гаязов. — Челябинск, 1995. — 238 с.